

Марія Чумарна

Українська мова

БУКВАР

ЧАСТИНА 4

клас

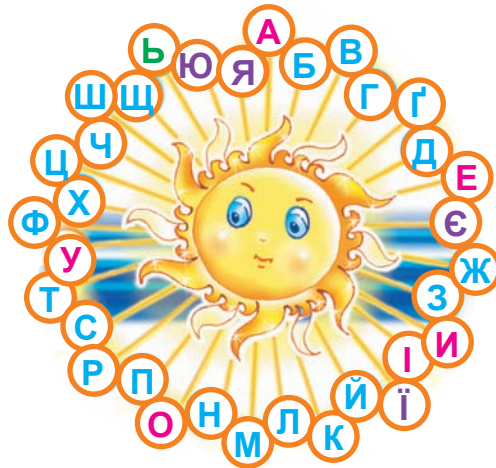
Марія Чумарна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Буквар

Навчальний посібник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 5-ти частинах)

Частина 4

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН
2023

УДК 811.161.2(075)
Ч 90

Навчальний посібник створено за Типовими освітніми програмами,
розробленими під керівництвом О. Я. Савченко та керівництвом Р. Б. Шияна

Схвалено для використання в освітньому процесі
[рішення експертних комісій з педагогіки та методики початкової освіти
від 06 грудня 2022 року (протокол №6) та з проведення
антидискримінаційної експертизи від 5 січня 2023 року (протокол №1)],
№2.0007-2023 у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам

Чумарна М.І.

Ч 90 Українська мова. Буквар : навч. посіб. для 1 кл. закладів
загальн. середн. освіти : у 5-ти ч. Ч. 4. / М. І. Чумарна. —
Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2023. — 64 с. : іл.

ISBN 978-966-10-6897-0

Навчальний посібник за своїм змістом відповідає Державному
стандарту початкової освіти та Типовим освітнім програмам.

Для учнів та учениць 1 класу.

УДК 811.161.2(075)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:

<https://edodatok.com/books/6881-9/>

Тех. підтримка: (0352) 52-06-07, 067-352-09-89; admin@bohnan-digital.com

ISBN 978-966-10-6897-0

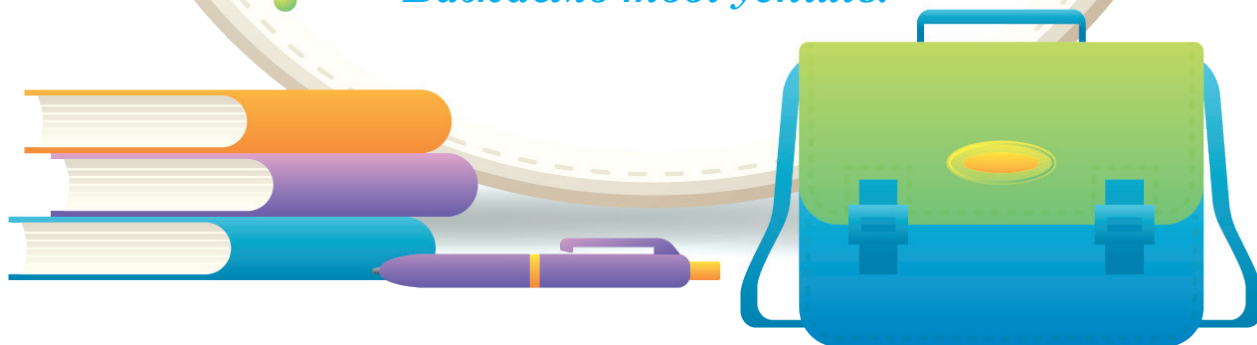
© М. І. Чумарна, 2022
© Навчальна книга – Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2023

ДОРОГИЙ ПЕРШОКЛАСНИКУ! ДОРОГА ПЕРШОКЛАСНИЦЕ!

Продовжуємо мандрівку сторінками посібника «Українська мова. Буквар». Тут на тебе чекають нові літери та звуки, які допоможуть тобі прочитати цікаві оповідання, вірші, загадки, скоромовки, розв'язати кросворди, а також виконати письмові завдання.

Впевнено рухайся стежкою знань.

Бажаємо тобі успіхів!

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— прочитай;

— запам'ятай;

— розкажи;

— познач, намалюй, напиши;

— попрацюй у парі;

— попрацюй у групі;

— поміркуй, виконай завдання;

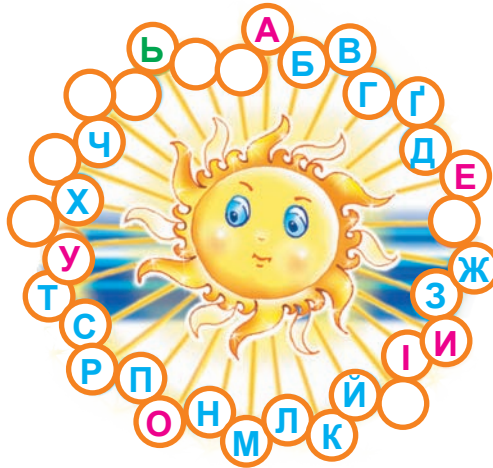
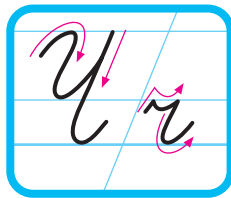
— виконай завдання підвищеної складності.

Звуки [ч], [ч']. Буква Ч, ч

❓ Розглянь малюнок і звукову схему. Вимов звуки у слові чайник. Назви перший звук. Якою буквою він позначається?

Чч

✎ Побудуй звукові схеми назв зображених предметів. Визнач місце звука [ч] у словах.

📖 Утвори склади. Прочитай слова з відповідною інтонацією.

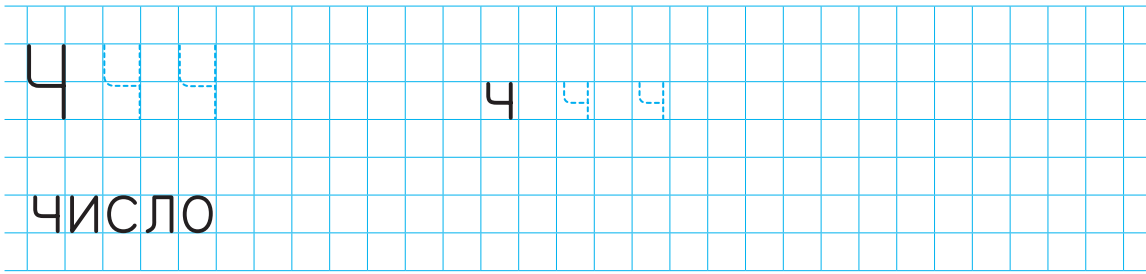

Чи?
Чим?
Чом?

Ач!
Ич!
Бач!
Чхи!
Апчхи!

Надрукуй.

Прочитай. Впиши пропущені букви в словах.

СКОРОМОВКА

Брів лелека □ерез брід,
леле□атам ніс обід.

Брів лелека □ерез став,
в □обіток води набрав.

Прочитайте.

1 група — назвіть слова з буквою **Ч**;

2 група — доберіть слова до поданих звукових схем.

ЧАРІВНИЙ ЧОБОТАР

Чарівний чоботар
почалáпав на базар.
Черевички продавав,
огірочки купував.

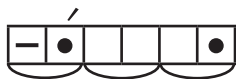

Вивчи скоромовку напам'ять.

Чоботар чоботи перечоботарив.

Доповни подані звукові схеми.

Виконай за зразком.

Handwriting practice on blue-lined paper with slanted lines. The first row shows a sequence of cursive 'ч' characters. The second row shows 'ч і', 'ч л', 'ч л'. The third row shows 'ч о' and 'ч а'. The fourth row shows 'ч е' and 'ч у'. The fifth row shows 'ч і' and 'ч и'. The sixth row shows 'ч о' and 'ч и'. The seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The tenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eleventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The twelfth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fourteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventeenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The nineteenth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twentieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The twenty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirtieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The thirty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fortieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The forty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fiftieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The fifty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixtieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The sixty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The seventy-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eightieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The eighty-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninetieth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-first row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-second row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-third row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-fourth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-fifth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-sixth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-seventh row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-eighth row shows 'ч е' and 'ч и'. The ninety-ninth row shows 'ч е' and 'ч и'. The hundredth row shows 'ч е' and 'ч и'.

качур _____ річка

Анничка невеличка. _____

Прочитайте. Поясніть значення слів *пече*, *тече*. Доберіть слова до поданих звукових схем.

сонечко
пічка
свічка
часник

пече

водичка
річка
потічок
час

тече

ЧОМУ?

Чому часник мене пече?
Чому вода завжди тече?
Чому так темно уночі?
Чому солодкі калачі?

УНОЧІ

Хто не спить вночі?
Сови і сичі.
— Ух-ух-ух! — кричать сичі:
— Хто спече нам калачі?

Вивчіть напам'ять.

СКОРОМОВКИ

1 група. Чомусики чомукали, чомкали,
чоломкались.

2 група. Печу́, печу́ калачі у печі.

Прочитай і порівняй.

рак — рачок
гак — гачок
жук — жучок
павук — павучок

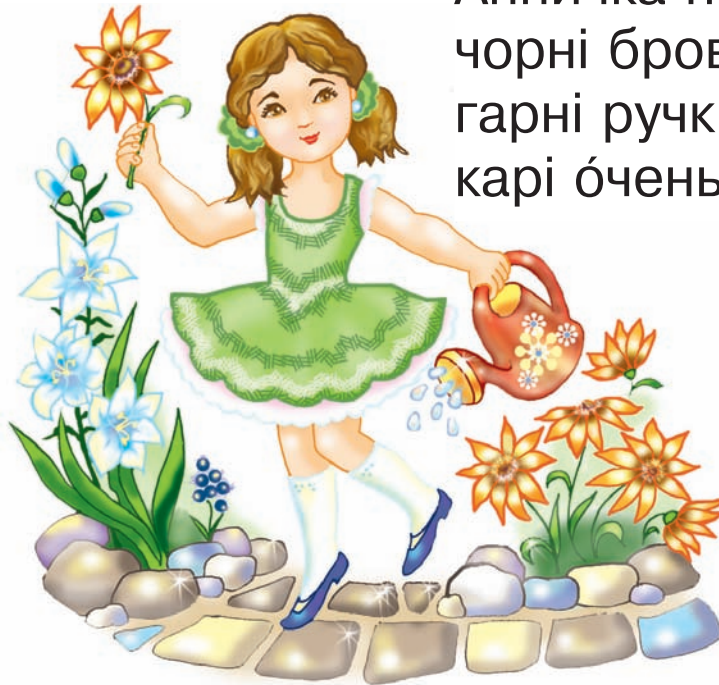
ріка — річка
рука — ручка
курка — курочка
книжка — книжечка

Прочитайте. Назвіть слова з буквою **ч**. Складіть речення за малюнком та поданими схемами.

АННИЧКА НЕВЕЛИЧКА

Анничка невеличка:
чорні брови, біле личко,
гарні ручки-трудівнички,
карі óченьки в Аннички.

└ _ _ _ ?

└ _ _ _ _ !

Вивчи скоромовку напам'ять.

Остапчик у чималих черевиках
річку перечимчикував.

Розгляньте малюнок. Назвіть якомога більше слів з буквою **ч**. Доберіть слово до поданої звукової схеми. Складіть з ним речення.

Виконай за зразком.

ч ч ч ч ч

ч ч ч ч

чо чо че че

чим? чим?

Черкаси

Чигирин

Чорне море

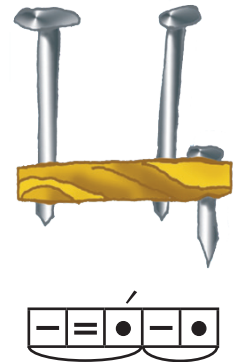
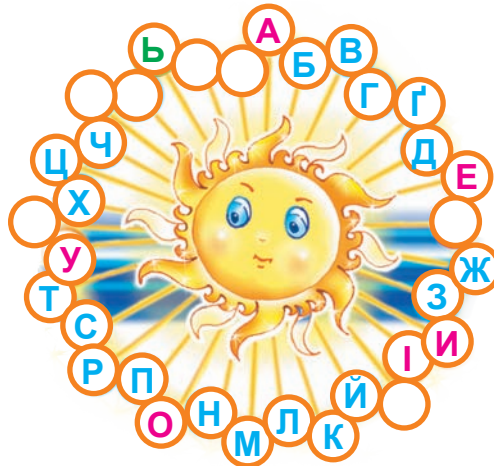
Чому часник мене пече?

ч

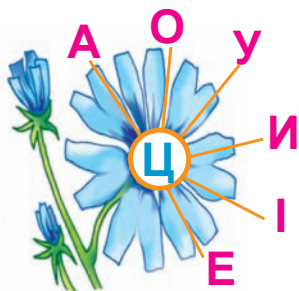
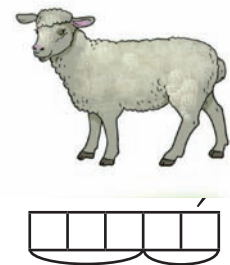
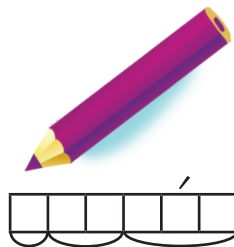
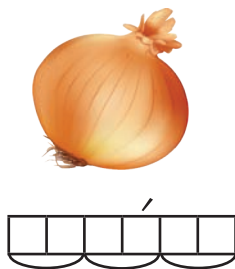
Звуки [ц], [ц']. Буква Ц, ц

Розглянь малюнок і звукову схему. Вимов звуки у слові *цвяхи*. Назви перший звук. Якою буквою він позначається?

Цц

Познач місце звуків [ц], [ц'] у поданих схемах.

це — оце
ці — оці

кільце
сонце
віконце

син
дрібн
полун

иці

пал
абз
матр

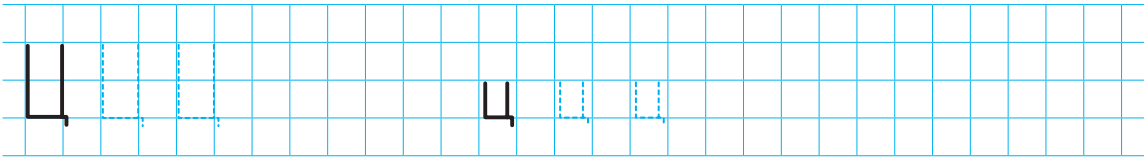
ац

тан
пал
молод

ець

Надрукуй.

Прочитай. Упиши пропущені букви в словах.

У ирку виступав уик.

Гриь тримав у руі кольорові оліві.

Прочитай. Назви слова з літерою **ц**. Вивчи один віршик (на вибір) напам'ять.

Ось це — китиці суниці
на кичиній полиці.
Буде в киці смачний чай.

ОЛІВЦІ

Гриць тримав у руці
кольорові олівці:
це Грицеві на іменини
подарувала тітка Ніна.
А ці цукерки і цитрини —
дарунок від сестри Ірини.

ХТО ЦЕ?

Це — горобці: «Ців-ців-ців!»
Ви впізнали горобців?
Стрибуни і співці —
горобці-молодці!

г о р о б ц і

цап
цар
царівна

цирк
цинк
цитріна

цвіт
цвіркун
ціпок

цукор
цукерка
цурпалок

ЦОКИ-ЦОК

Цоки-цок! — так цокав коник.
Цок-цок-цок! — іде годинник.
А у мене коло вуха
цокотіла вперта муха.
Ми зацітькали на муху:
— Цить, замовкни, цокотухо!

ЦУЦИК У ЦИРКУ

Малий цуцик забрів у цирк. У цирку було цікаво. Коні цокотіли копитами. Цибата чапля ходила з возиком по колу. Чаплі дали цукерку.

Обговоріть, що означає слово *цокотіти*.

Прочитайте байку. Опишіть Цапа та Лиса.

ЦАП ТА ЛИС

Народна байка

Іде Цап мимо криниці.
А там у воду впав Лис.
— Цапе, ходи попити
водиці! — гукнув Лис із
криниці.

— А вода смачна? —
спитав Цап.

— І холодна, і смач-
на! — каже Лис.

А сам уже зубами цо-
котіть від холоду.

От Цап розігнався, скочив — і опинивсь у
криниці. А вода холодна!

Хитрий Лис вискочив Цапові на роги та
й виліз із криниці.

— Цапе, чи смачна у криниці вода? — гук-
нув Лис до Цапа згори.

Цап нічого не сказав.

Увечері женці вертали додому з роботи і
побачили в криниці Цапа. Вони його звіль-
нили.

Тепер Цап не вірить Лисові.

Прочитайте байку в особах.

Назví рослину, зображену на малюнку. Склади речення за поданою схемою.

Виконай за зразком.

Handwriting practice on blue-lined paper. The first row shows the letter 'Ц' with stroke order arrows and numbers. The second row shows 'Ц' followed by dashed 'Ц' for tracing. The third row shows 'Ці' and 'Це'. The fourth row shows 'Ци' and 'Ца'. The fifth row shows 'Цибуліно'. The sixth row shows 'Цвіте цижорій.'

Цап іде до криниці.

Б б

Г г

Ч ч

Ц ц

Надрукуй.

Я	Я	Я		Я	Я	Я		
по		С	→	ПОЯС	ДИ		→	ДИНЯ
ма	Я	К	→		НЯ	НЯ	→	
ба		Н	→		СИ		→	

Прочитай. Які ще імена з літерою **Я** ти знаєш?

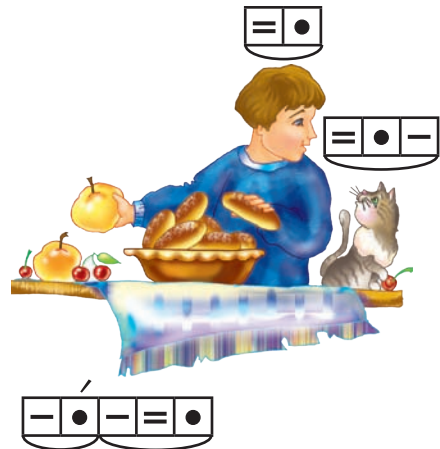
Ліля Леля Лелія Лілія Лідія Надія
Марія Яків Ярослав Яромир Ярина

Прочитайте вірш. Обговоріть, у якому значенні тут ужито слово *звати*. Доберіть слова до поданих звукових моделей.

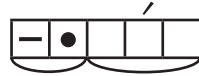
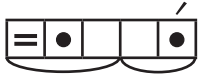
ЯК МЕНЕ ЗВАТИ?

Я зову себе «Я»,
а сестричка моя
каже: «Братику мій!»
Мама кличе: «Синочку!»
Тато зве: «Васильóчку!»
Котик зве мене: «Няв!»
Песик кличе: «Гав-гав!»
А обідати сідати —
то не треба мене звáти:
я сам прийду!

Доповни звукові схеми.

Виконай за зразком.

о л я а б в г

яр	ял
як	ял
яй	яйце
яблуко	
лялька	
буда	
ячмінь	бабуся

Прочитайте. Обговоріть, про які чарівні окуляри йдеться, і де їх взяти.

ЧАРІВНІ ОКУЛЯРИ

Я все хочу знати.
Як говорять риби в морях?
Як народився світ?
Який у сонечка дім?
Яка в нього матінка?

Моя бабуся каже:
— Одягни чарівні окуляри.
А де ті окуляри взяти?
Бабуся не сказала.
Скажіть ви, малята!

Вивчи скоромовку напам'ять.

«Я» та «Я» — хвалився я,
поки не перехвалився.

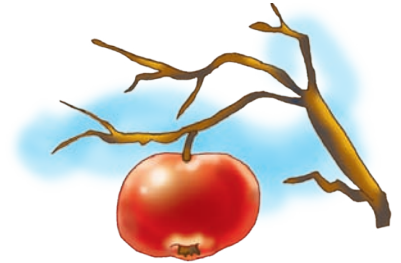
Прочитайте тексти. Обговоріть, чим вони схожі, чим відрізняються.

ЯБЛУКО В САДУ

Випали сніги.

Дерева стоять без листя і без плодів. А на яблуні висить одне яблуко, яке не побоялося снігу.

Гудуть вітри, гнуть голе гілля до землі. А яблуко не хоче падати. Воно, як і я, хоче зустріти сонячну весну.

МІЙ САД

Я садив із татом сад. У нас чудовий ягідник, а плодових дерев не було. Тож ми з татом придбали саджанці і посадили ряд слив, абрикосів та молоденьких яблунь.

А біля дороги поса́димо ясена, явора та ялину.

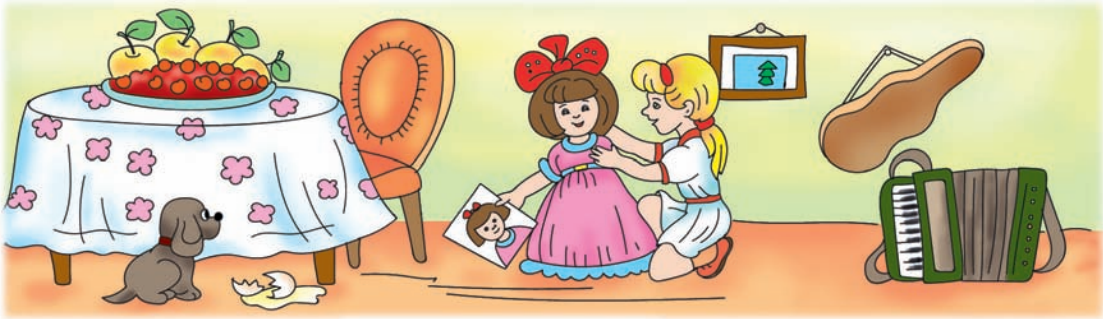

Поясни, як ти розумієш зміст народної мудрості.

Яблуко від яблуні далеко не впаде́.

Розглянь малюнок. Назви якомога більше предметів з літерою **я**. Добери імена дівчаток на **Я**. Склади речення за поданою схемою.

_____

Виконай за зразком.

я я я я я

я я я

Яків

Ярослав

Ярина

Ялта

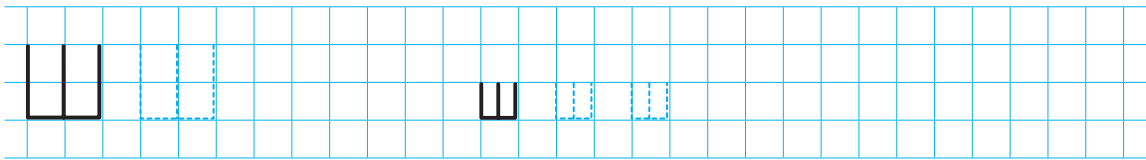
Яків сіяв ярий мак.

я

Надрукуй.

Упиши пропущені букви в словах.

о	и
---	---

п	
---	--

	ш	а
--	---	---

Прочитай. Назви слова з буквою **ш**.

ШАПКА

В школу шпак ходив,
шапку загубив.
Йшов баштаном,
пішки йшов,
але шапки не знайшов.
Шкода шапки і шпака!
Лиш одна була така!
Мерзнуть вушка
в шпаченяти,
та у нього добра мати.
Знов шпачиха
шапку зшила
і шпакові чуб накрила.

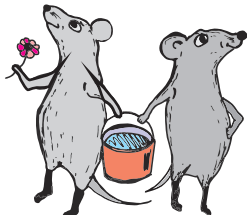

Обговоріть, чи відповідає ілюстрація змісту вірша.

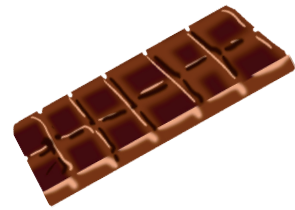
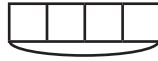

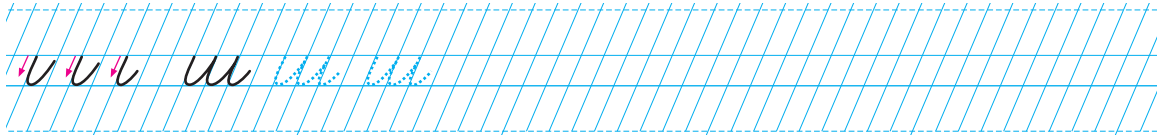
Побудуй звукові схеми назв зображених малюнків.

6

Виконай за зразком.

ша

шу

ош

шш

шк

школа

шпак

шшо

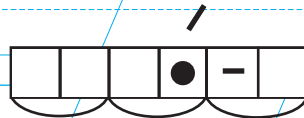
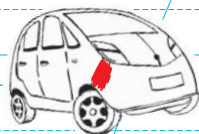
шпшшна

шпаківня

шоколад

тиша

шана

- ш

Назвіть слова, у яких «заховалися» подані склади.

ша		аш	
шо		ош	
шу		уш	
ші		іш	
ши		иш	

Прочитай і порівняй.

аша	→	ка́ша
ошо	→	горо́шок
уша	→	душá
іше	→	міше́нь
иши	→	ві́шивка

Прочитай. Чим люблять ласувати пташки?

ЗАШУМІЛИ ЛІСИ

Зашуміли ліси. Кучеряві шуми в білих шубах розхитали дерева: «Шу-шу!».

Поміж деревами видно червоні ягоди шипшини і калини. Пташка́м вони дуже смачні. Солодші за мед і шоколад. Цим ягодам від пташо́к велика шана.

Вивчи скоромовку напам'ять.

Шум шумові нашумував.

Прочитайте казку. Обговоріть, чому Лисичка і Журавель не стали друзями.

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Народна казка

Прийшла весна. У комишах біля річки поселився Журавель. Зустрів він якось Лисичку. Розговорилися, подружилися.

Кличе Лисичка Журавля до себе в гості на обід. От зварила вона кашу, розмазала по тарілочці. Сама язичком лизь та лизь!

А Журавель стукав, стукав дзьобом по тарілці — нічого не може вхопити.

Так і пішов додому голодний.

А далі кличе Журавель Лисичку в гості. Наварив картопельки, бурячків — усього-всього, і склав у високий глечик. Сам дзьобом помаленьку страву витягав — і пообідав добре. А Лисичка не змогла голову в глечик засунути і пішла додому голодна.

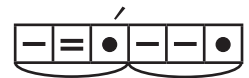
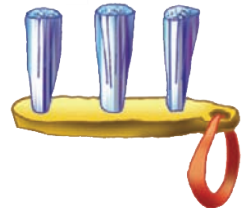
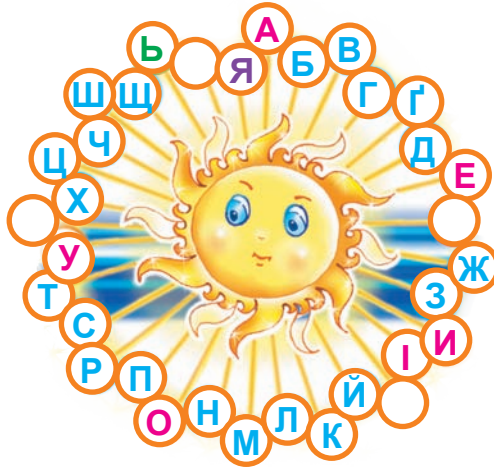
З того часу Лисичка і Журавель не ходять одне до одного в гості.

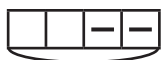

Буква Щ, щ. Позначення нею звуків [шч]

Розглянь малюнок і звукову схему. Вимов звуки у слові *щітка*. Назви перший і другий звуки. Якою буквою вони позначаються?

Доповни звукові схеми.

Щ а в е л ь

що	на́що	дощ
щоб	ніщó	плащ
щóби	навіщо	хрущ
щось	ніза́що	хвощ

щітка	ха́ща	щі́льно
щічка	па́ща	щі́ліна

Надрукуй.

Щ	Щ		Щ	Щ	Щ
ку		→	кущ	ука	→
ля	Щ	→		Щ	ока
пла		→		ебет	→

Прочитайте. Назвіть слова з буквою **щ**. Доберіть слова до поданих звукових моделей.

ДОЩИК

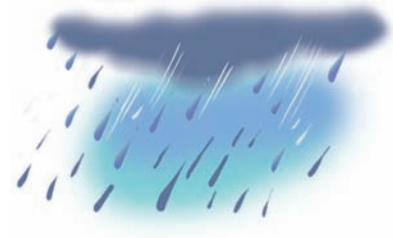
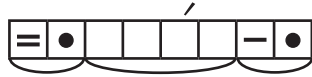
Дощик з неба накрапа́в,
щедро хáщі поливав:
кущ терніни і ліщини,
глоду кущ і кущ ожини.
Заблищали у дощах
мокрі крильця на хрущах.
Хвощ, щавель дощу раділи,
бо в дощу багато сили.
Каже баба до дощу:
— Я борщем тебе вгощу!

Доповни подані звукові схеми. Склади речення за малюнками.

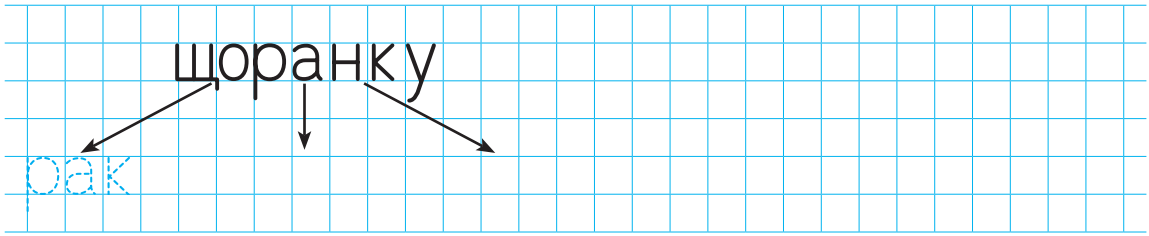

Виконай за зразком.

Handwriting practice on blue-lined paper. The first row shows the word 'шля' (shlyah) written in cursive with red and blue strokes. The second row shows 'шля' and 'шля' with blue dotted lines for tracing. The third row shows 'шля' and 'шля' in cursive. The fourth row shows 'шля' and 'шля' in cursive. The fifth row shows 'шля' and 'шля' in cursive. The sixth row shows 'шля' in cursive. The seventh row shows 'шля' in cursive. The eighth row shows 'шля' in cursive. The ninth row shows 'шля' in cursive. The tenth row shows 'шля' in cursive. The eleventh row shows 'шля' in cursive. The twelfth row shows 'шля' in cursive. The thirteenth row shows 'шля' in cursive. The fourteenth row shows 'шля' in cursive. The fifteenth row shows 'шля' in cursive. The sixteenth row shows 'шля' in cursive. The seventeenth row shows 'шля' in cursive. The eighteenth row shows 'шля' in cursive. The nineteenth row shows 'шля' in cursive. The twentieth row shows 'шля' in cursive. The twenty-first row shows 'шля' in cursive. The twenty-second row shows 'шля' in cursive. The twenty-third row shows 'шля' in cursive. The twenty-fourth row shows 'шля' in cursive. The twenty-fifth row shows 'шля' in cursive. The twenty-sixth row shows 'шля' in cursive. The twenty-seventh row shows 'шля' in cursive. The twenty-eighth row shows 'шля' in cursive. The twenty-ninth row shows 'шля' in cursive. The thirtieth row shows 'шля' in cursive. The thirty-first row shows 'шля' in cursive. The thirty-second row shows 'шля' in cursive. The thirty-third row shows 'шля' in cursive. The thirty-fourth row shows 'шля' in cursive. The thirty-fifth row shows 'шля' in cursive. The thirty-sixth row shows 'шля' in cursive. The thirty-seventh row shows 'шля' in cursive. The thirty-eighth row shows 'шля' in cursive. The thirty-ninth row shows 'шля' in cursive. The fortieth row shows 'шля' in cursive. The forty-first row shows 'шля' in cursive. The forty-second row shows 'шля' in cursive. The forty-third row shows 'шля' in cursive. The forty-fourth row shows 'шля' in cursive. The forty-fifth row shows 'шля' in cursive. The forty-sixth row shows 'шля' in cursive. The forty-seventh row shows 'шля' in cursive. The forty-eighth row shows 'шля' in cursive. The forty-ninth row shows 'шля' in cursive. The fiftieth row shows 'шля' in cursive. The fifty-first row shows 'шля' in cursive. The fifty-second row shows 'шля' in cursive. The fifty-third row shows 'шля' in cursive. The fifty-fourth row shows 'шля' in cursive. The fifty-fifth row shows 'шля' in cursive. The fifty-sixth row shows 'шля' in cursive. The fifty-seventh row shows 'шля' in cursive. The fifty-eighth row shows 'шля' in cursive. The fifty-ninth row shows 'шля' in cursive. The sixtieth row shows 'шля' in cursive. The sixty-first row shows 'шля' in cursive. The sixty-second row shows 'шля' in cursive. The sixty-third row shows 'шля' in cursive. The sixty-fourth row shows 'шля' in cursive. The sixty-fifth row shows 'шля' in cursive. The sixty-sixth row shows 'шля' in cursive. The sixty-seventh row shows 'шля' in cursive. The sixty-eighth row shows 'шля' in cursive. The sixty-ninth row shows 'шля' in cursive. The seventieth row shows 'шля' in cursive. The seventy-first row shows 'шля' in cursive. The seventy-second row shows 'шля' in cursive. The seventy-third row shows 'шля' in cursive. The seventy-fourth row shows 'шля' in cursive. The seventy-fifth row shows 'шля' in cursive. The seventy-sixth row shows 'шля' in cursive. The seventy-seventh row shows 'шля' in cursive. The seventy-eighth row shows 'шля' in cursive. The seventy-ninth row shows 'шля' in cursive. The eightieth row shows 'шля' in cursive. The eighty-first row shows 'шля' in cursive. The eighty-second row shows 'шля' in cursive. The eighty-third row shows 'шля' in cursive. The eighty-fourth row shows 'шля' in cursive. The eighty-fifth row shows 'шля' in cursive. The eighty-sixth row shows 'шля' in cursive. The eighty-seventh row shows 'шля' in cursive. The eighty-eighth row shows 'шля' in cursive. The eighty-ninth row shows 'шля' in cursive. The ninetieth row shows 'шля' in cursive. The ninety-first row shows 'шля' in cursive. The ninety-second row shows 'шля' in cursive. The ninety-third row shows 'шля' in cursive. The ninety-fourth row shows 'шля' in cursive. The ninety-fifth row shows 'шля' in cursive. The ninety-sixth row shows 'шля' in cursive. The ninety-seventh row shows 'шля' in cursive. The ninety-eighth row shows 'шля' in cursive. The ninety-ninth row shows 'шля' in cursive. The hundredth row shows 'шля' in cursive.

Склади слова з букв даного слова. Надрукуй.

Прочитай. Із чим можна порівняти щастя?

ЩАСТЯ

Його ніхто не бачив.

Але воно кожному потрібне.

Щастя — це усмішка в тебе на личку.

Це голос мами. Це гарні слова.

Це коли тобі добре і радісно.

Щастя — як білий котик.

Як добрий сон.

Що ще?

Вивчи скоромовку напам'ять.

Щедрівочка щедрувала,
щедро щастя дарувала.

Прочитай. Які «щасливі» слова ти знаєш?

ЩОДЕННИК

У мене свій щоденник — особливий. Щодня я пишу в ньому найкращі, щасливі слова: **мама, тато, радість, щедрість, удача, друзі.**

Я щиро хочу, щоби ці слова приносили кожному щастя. І мені також. Бо щасливі слова — ніби квітучі кущики або дерева. Вони можуть дарувати щедрі дари тому, хто хоче бути щасливим.

Прочитайте вірш. Чи згодні ви з відповіддю мами? Чому? Складіть розповідь «Моя Батьківщина».

ЩО ТАКЕ БАТЬКІВЩИНА?

Питала в мами дитина:

— Що таке Батьківщина?

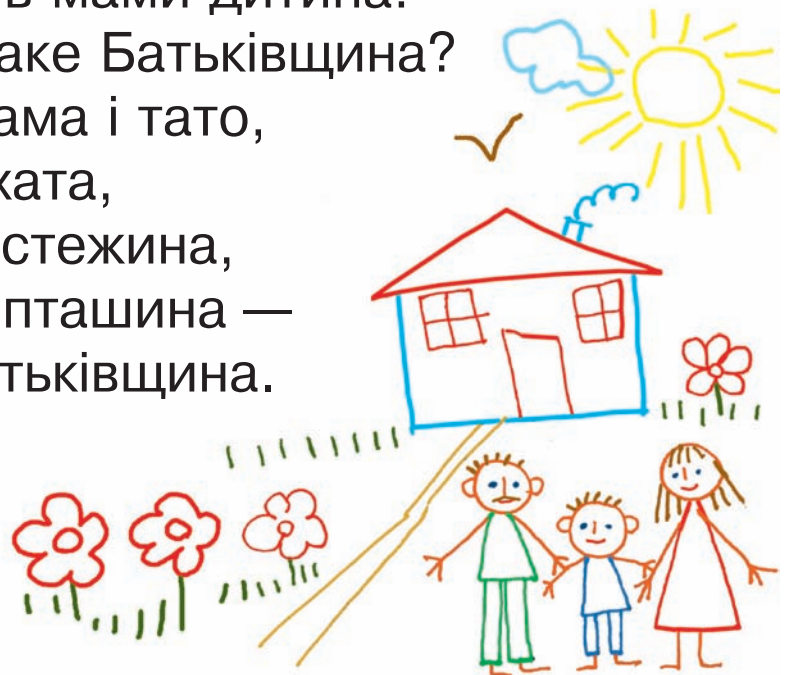
— Це мама і тато,

і рідна хата,

і в полі стежина,

і в небі пташина —

твоя Батьківщина.

Складіть речення за малюнком та поданими схемами.

Виконай за зразком.

Ш Ш Ш Ш Ш Ш

Ш

Шо?

Батьківщина

Щавель, хвощ дощу раділи.

Ш

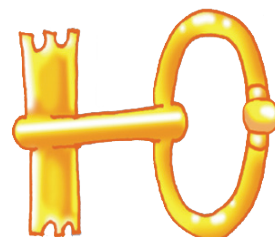
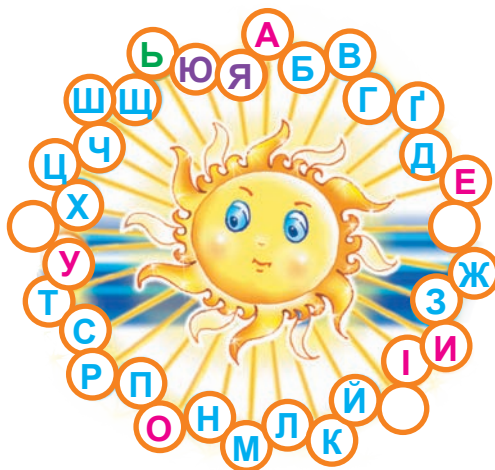
Іди, іди, дощику!

Ш

Буква Ю, ю

Що зображено на малюнку справа? Розглянь звукову схему слова *ключ*. Вимов звуки. Якими буквами вони позначаються?

Юю

Доповни подані звукові схеми.

Ю — р
М
Н
Т
К
С

ну	ню
лу	лю
ту	тю
ру	рю
су	сю

Ю — ля
ра
рась
хим
стина

юна́к   лю́ди   плю́скіт   ключ
юро́к   люкс   всю́ди   колю́чка

Надрукуй.

Ю Ю ю ю ю

чита

ю

 > читаю

ма лю

ю

 >

Прочитайте. Назвіть слова з буквою **ю**. Доберіть слово до поданої звукової моделі.

ЮШКА

Юрко рибки наловив,
Юхим юшки наварив.
Юшка весело кипіла:
буль-буль-булі! —
булькотіла.

Прочитай. Які колискові ти знаєш?

ЛЮЛІ

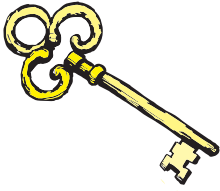
Ой ну, люлі, люлі,
налетіли гулі.
Стали люлю колисати
і дитину присипляти.
Спи, Юрасю, — лю-лю-лю!
Я Юрасика люблю.
Люблять тебе мама й татко —
спи, малесеньке дитятко.
Я Юрася присипляю
і поволі засинаю.

Назví, що зображено на малюнках. Порівняй. Доповни звукові схеми. Склади речення за малюнками.

Виконай за зразком.

1 - 0 Ю Ю Ю Ю

Ю Ю ЮН

ЮС ЮМ

Юр ЛЮ

ЮНАК КЛЮЧ

ЮШКА

МАМІ

ЛЮБОВ

Я люблю свою матусю.

Я

Прочитай закличку. Назви слова, які відповідають на питання *що роблю?*

ЗАКЛИЧКА

Весну́ закликаю
з веселого краю:
я тобі, вéсненько,
віночки звиваю,
я тобі, весненько,
пісеньку співаю —
я тебе чекаю!

Прочитайте. Пофантазуйте. Розкажіть, що вам хотілося б побачити у чарівному люстерку.

ЧАРІВНЕ ЛЮСТЕРКО

Я візьму свій етюдник, тюбики з яскравими барвами і намалюю собі чарівне люстерко. Створю його таким, щоби в ньому оживали любі серцю картини. І коли задивлюся в люстерко, мені буде радісно.

Ось я малюю тюльпана серед зеленого розмаю. Я знаю: зараз трохи посплю, а вранці погляну в люстерко — і впізнаю свою улюблену квітку. Мого тюльпана навіть можна буде понюхати. І він уже ніколи не відцвіте.

Прочитай. Кого любить хлопчик? Що він любить? А кого любиш ти? Чим любиш займатися?

Я ЛЮБЛЮ

Я люблю матусю мою,
мого тата, сестричку мою,
я люблю мою лубу бабусю,
і чудові казки, і цікаві книжки,
і все, що я вдома роблю, —
я люблю!

Прочитайте. Розкажіть одне одному, які казки ви любите.

ЧИТАЮ КАЗКИ

Я читаю захоплюючі казки про багатирів — сміливих юнаків, які у чесному бою перемагали змія. Я не просто читаю, а розмірковую про те, як стати сильним і відважним.

Знаю, що герой силою не хвалиться, а людям добро робить. І за цю мужність та добре серце життя може перетворити простого хлопця на лицаря, принца або короля.

Я не знаю, чи хочу бути королем, але добре розумію, що найкраще в житті бути самим собою.

Склади декілька речень за малюнком.

Виконай за зразком.

1-0 Ю Ю Ю

Ю Ю

Юс

Юх

Юр

Юч

Юлія

Юра

Юхим

Юрасик варить юшку.

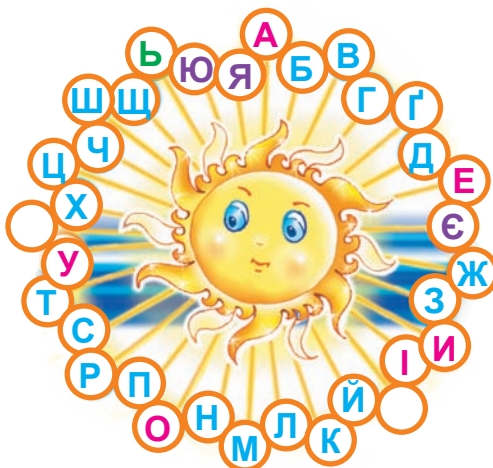
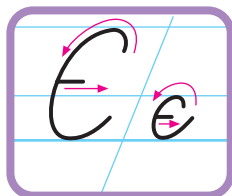
Ю

Юшка весело кипить.

Буква Є, є

? Розглянь малюнок і звукову схему. Вимов звуки у слові *єнот*. Які звуки вимовляєш на початку слова? Якою буквою вони позначаються?

Єє

? Що роблять діти? Доповни звукові схеми назв дій.

Є — М
— Н
— Р
— С
— Т

МО —
ТВО —
СВО —
ЧИ —

Є

не	нє
се	сє
те	тє
ле	лє

МОЇМУ
ТВОЇМУ
СВОЇМУ

ПО-МОЇМУ
ПО-ТВОЇМУ
ПО-СВОЇМУ

СІНЄ
ЛІТНЄ
ЖІТНЄ

Надрукуй.

Є	Є	Є		є	є	є	
гра	Є	→	грає	ми	Є	→	миє
чита		→		ши		→	
готу		→		ви		→	

Прочитай. Назви слова з буквою є.

Я Є ЦЕ!

— Я є це! — яйце сказало
і малим курчатком стало.

— А хто я є? —
хтось питає.
Чи той хтось
себе не знає?

ЄНОТ

Ніхто не бачив з нас єнота,
але побачити охота!
Ми намалюємо єнота
в городі нашім коло плоту.

Склади речення за малюнком та поданою схемою.

_____.

Виконай за зразком.

с = є *с с с с с*

ем *єв*

єн *єць*

єнот *заєць*

си — *є*

літ — *є*

Хто знає, вміє, розуміє,

той всім на світі володіє.

х

Прочитайте слова. Спробуйте пояснити, що вони означають. З одним словом (на вибір) складіть речення.

Європа   єгер   вольєр   браконьєр

Прочитайте і відгадайте загадки. Доберіть слова — назви дій до поданих звукових схем.

ЗАГАДКИ

—Тьох-тьох-тьох! —
Не співає він удвох.
Він завжди один співає,
бо найкращий голос має!
В рідну зéмленьку вертає,
весну́ красну зустрічає.

Летить — виє,
сяде — землю риє.

Гарно кує,
власних гнізд
не звиває.

Склади слова з букв даного слова. Надрукуй.

вкриває

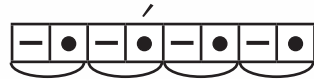
риє

Прочитай. Поміркуй і розкажи, чого ще в світі не буває.

ЧОГО НА СВІТІ НЕ БУВАЄ?

Чого на світі не буває?
Що риба в озері співає!
І вовк вареників не ліпить,
і сонечко вночі не світить!
А хто із вас, малята, знає,
чого ще в світі не буває?

Хто знає, вміє, розуміє,
той всім на світі володіє,
тому тепліше сонце гріє,
тому уся земля радіє.
Бо як такому не радіти,
хто хоче думати й творити!

Склади речення за малюнком та поданою схемою.

└ ─ ─ ─ .

Виконай за зразком.

С - Є ЄЄЄЄ

Єв

Єва

Єн

Єн

Єгор

Євген

Європа

Євген гарно співає.

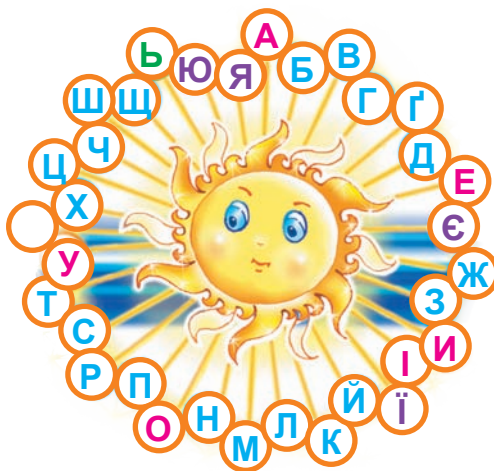
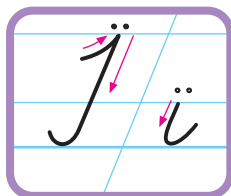
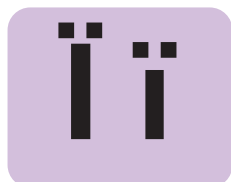
Є

Єва складає іграшки.

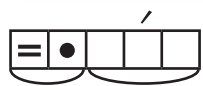
Є

Буква Ї, і

❓ Розглянь малюнок і звукову схему слова *їжак*. Назви звуки у першому складі. Якою буквою вони позначаються?

❓ Що зображено на малюнку? Доповни звукові схеми слів.

ї ж а к

ї ж а

п о ї з д

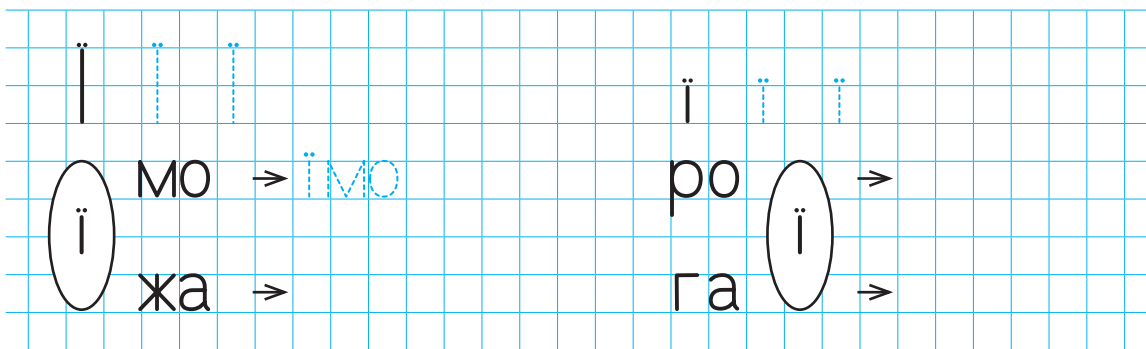
Ї
 / В
 / М
 / Х
 / жа
 / жак

їхав
 поїхав
 заїхав
 виїхав
 переїхав

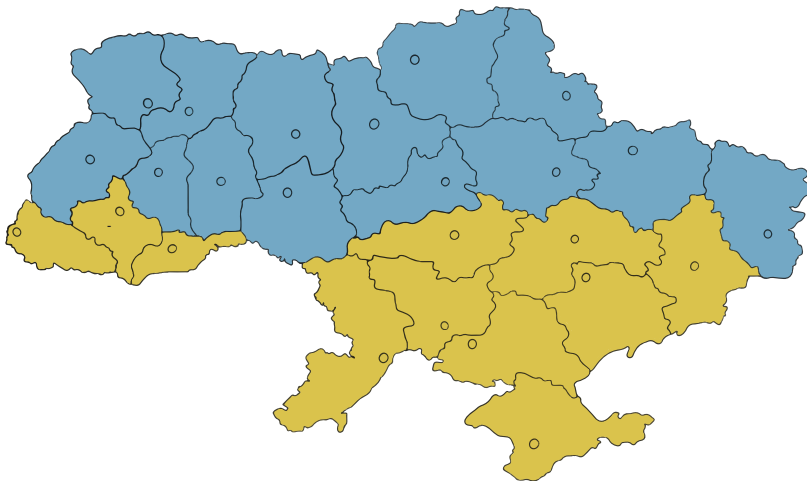
їй — її
 тій — тієї
 всій — всієї

Надрукуй.

Розгляньте ілюстрацію. Спробуйте відшукати на карті України місце, де ви живете.

Прочитай. Назви слова з літерою *ї*.

УКРАЇНА

В моїм серденьку є маленька Україна:
 мої рідненькі братик, мама й тато.
 Їх я люблю, вони — моя родина,
 у їх любові буду я зростати.
 І виростуть зі мною всі гаї,
 всі соловейки, квіти розмаїті.
 І виросте найкраща із країн —
 моя Вкраїна — наймиліша в світі!

Виконай за зразком.

мій — мої

звичай — звича□

твій — тво□

трамвай — трамва□

Розгляньте ілюстрацію. Спробуйте передбачити, про що розповідатиметься в байці «Заєць та їжак».

Прочитайте байку в особах. Чи справдились ваші передбачення?

ЗАЄЦЬ ТА ЇЖАК

Народна байка

Якось зустрів Заєць Їжака на полі та став із нього насміхатися:

— У тебе, Їжаче, ніжки короткі! Ти бігати не вмієш! Ось я — ніхто мене не наздожене!

— Невже? — каже Їжак. — А давай побігаємо наввипередки: хто кого пережене!

— Давай! — сміється Заєць. — Станемо обидвоє на краю поля. Я подам знак — та й побіжимо. Хто перший добіжить до другого краю поля — той і переміг.

— Добре, — каже Їжак. — Тільки я спершу пообідаю.

Їжак пішов додому і сказав своїй Їжачисі, аби стала на другому кінці поля. Як набіжить Заєць — нехай скаже: «А я вже тут!».

Побігли. Добіг Заєць до кінця поля, а Їжачиха йому: «А я вже тут!».

Бігав Заєць, поки не втомився й не сів. Визнав він, що Їжак прудкіший.

Так хвалькам і треба, аби своїми вміннями та силою не вихвалялися.

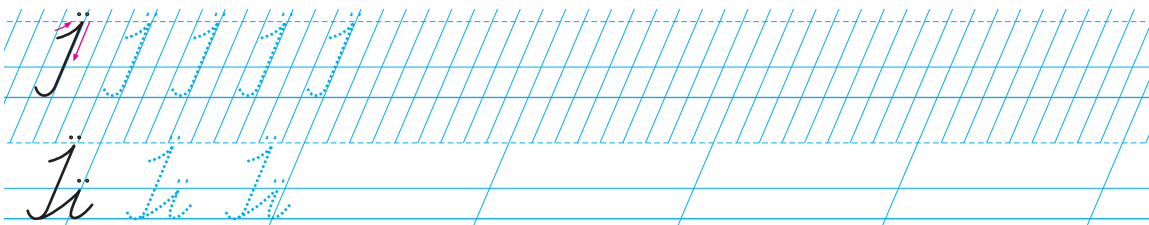
Поміркуй, чи справедливо вчинив їжак стосовно зайця.

Склади речення за малюнком та поданою схемою.

Виконай за зразком.

У Київ ївга їде поїздом.

у

Їжачок-лісовичок

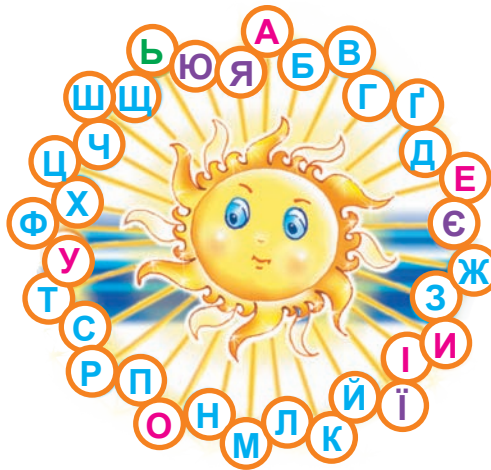
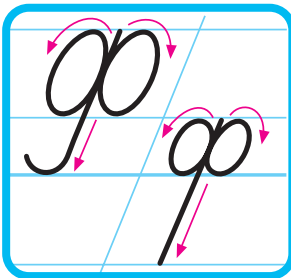
їде, їде до змії —

проганятиме її.

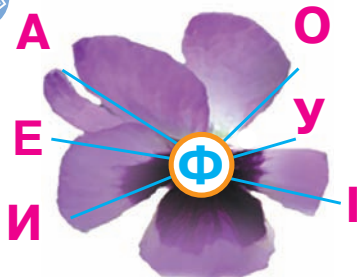
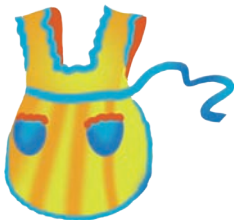
Звуки [ф], [ф']. Буква Ф, ф

? Розглянь малюнок і звукову схему слова *фонтан*. Назви перший звук. Якою буквою він позначається?

Фф

? Доповни звукові схеми назв зображених предметів.

ф і а л к а

фа | ра
кел
зан

фар | ба
тух
фор

ф о т о а п а р а т

т е л е ф о н

Надрукуй.

Ф	і	льм	→	ф	ф	ф
ф	ерма	→				
	орма	→				

Прочитай. Назви слова з літерою **ф**.

ФАЗАН-ФАНТАЗЕР

Фазан на асфальті дрохву малював,
та фарби фазан дорогої не мав.
Узяв фіалкове чорнило фазан —
дрохві малював фіалковий жупан.

І шарф фіалковий,
і туфлі, і кофту —
та дощ перебив
фазанову роботу.

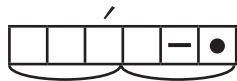
Вивчи скоромовку напам'ять.

Фазан та фламінго фільм фільмували.

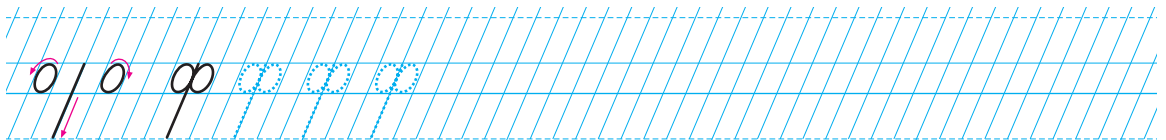

Доповни звукові схеми.

Виконай за зразком.

ф ф

фа

фу

фи

футбол

фіалка

У Гафійки шарфик із шифону.

у

. . . тещя

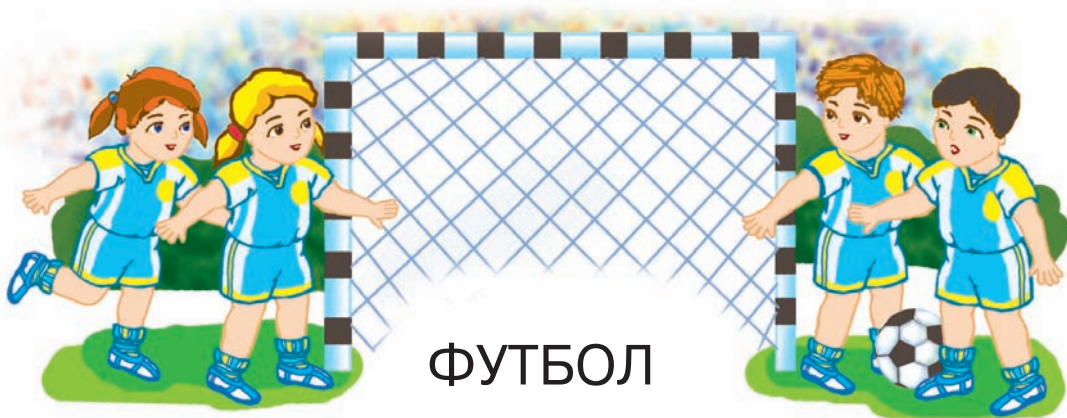
. . . тач

теле . . .

. . . кти

Прочитай текст.

Ми на стадіоні грали у футбол. Нас фотографували у фірмових футболках. Це був фурор!

У фіналі нам подарували фотоапарати. Про нас зробили фільм. Фантастично!

Обговоріть. Що ви знаєте про футбол? Кого з українських футболістів визнали найкращим?

Прочитай. Яким словом можна замінити слово «фіалкові»?

ЗАЦВІЛИ ФІАЛКИ В ЛІСІ

Зацвіли фіалки в лісі
та медунки фіалкові.
І гніздечко на горісі
звили пташки чорноброві.
— Фіть-фіть-фіть! —
вони співали,
ліс піснями звеселяли.

Прочитай назви професій. Заповни кросворд.

ПРОФЕСІЇ

учитель

кухар

гончар

музикант

кравець

вівчар

швець

лікар

пілот

столяр

коваль

садівник

електрик

чоботар

художник

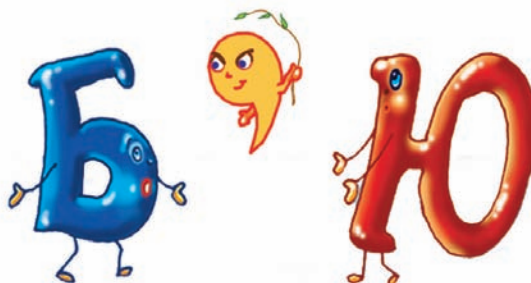
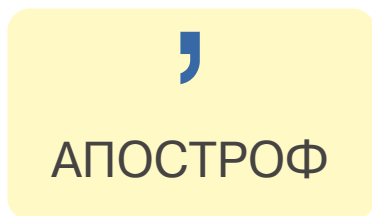

Розкажи, які ще професії тобі відомі. А ким ти мрієш бути?

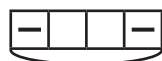
Апостроф

? Прочитай. Що означає апостроф? Для чого він потрібен?

Апостроф між буквами ходить і букви чемненько розводять: — Ти — зліва, ти — справа ставай у рядок, хай правильно мовить слова язичок!

? Доповни звукові схеми назв малюнків.

м'яч

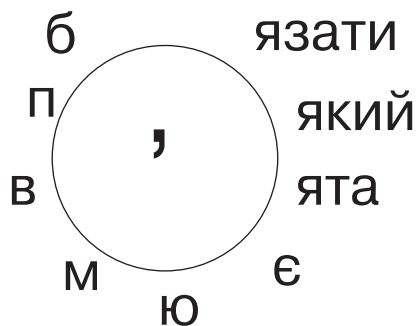
дев'ять

комп'ютер

Склади слова. Прочитай. Порівняй.

буряк — бур'ян
буря — пір'я
порядок — подвір'я
духмяний — м'ята

! Вивчи вірш напам'ять.

МОЯ СІМ'Я

Це — моя сім'я:
мама, тато, я,
і мій старший брат Павлусь,
і бабуся, і дідусь.
Сонце в небі нам сія —
бо щаслива в нас сім'я!

👨👩👧 Прочитайте. Обговоріть останні рядки вірша. Як ви їх розумієте?

Я ГОВОРЮ ПО-УКРАЇНСЬКИ
Співаю я по-українськи.
А як виспівують гаї?
Чи у пташок слова свої?
Чи має квітка свою пісню?

Я говорю по-українськи,
бо мова — серденько моє:
своє гніздечко в ньому в'є
ласкава мова материнська.

? Відгадай загадку.

ЗАГАДКА

Хто співає всіма мовами?

Складіть речення за поданим малюнком.

Виконай за зразком.

ві

б'ю

м'яч

п'є

дев'ять

п'ять

Дарин

Мурчана

Вже громи веселі б'ють,

вже веселки воду п'ють.

В

Прочитайте вірш. Позмагайтеся, хто більше запам'ятає слів з апострофом. Спробуйте дати відповідь на запитання.

СОЛОВЕЙКОВА СІМ'Я

П'ять веселих солов'ят
у гніздечку тихо сплять,
а дванадцять солов'яток
будять хлопців і дівчаток
А як мама-солов'їха
заспіває всім на втіху,
скільки срібних голосочків
обізветься у лісочку?
Скільки всього солов'їв
в соловейковій **сім'ї**?

Випиши виділені слова. Визнач, скільки букв і звуків у кожному слові.

Утвори пари слів за зразком.

м'який

стіл

солом'яний

спів

дерев'яний

диван

солов'їний

бур'ян

сухий

брить

кам'яний

жир

риб'ячий

міст

Запиши слова з апострофом під диктування вчителя/вчительки.

Handwriting practice lines consisting of five sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the left, forming a grid for writing.

Навчальне видання

ЧУМАРНА Марія Іванівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

БУКВАР

**Навчальний посібник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти**

(у 5-ти частинах)

Частина 4

Навчальний посібник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Головний редактор *Богдан Будний*

Редакторки *Наталія Шост, Ірина Чорненька*

Художниці *Вікторія Дунаєва, Віра Чипурко*

Обкладинка *Ростислава Крамара*

Художній редактор *Ростислав Крамар*

Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Комп'ютерна верстка *Зоряни Сидор*

Підписано до друку _____. Формат 84×108/16. Папір офсетний.

Гарнітура Pragmatica. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.

Умовн. фарбо-відб. 26,88.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

А Б В Г Д Е Ж З И Й І
Ю Я Б В Г Д Е Ж З И Й І
Щ Ц Ч Ф Х У Т С Р П О Н М Л К
Ш Щ Ц Ч Ф Х У Т С Р П О Н М Л К
ь ю я б в г д е ж з и й і